

Yayın Geliş Tarihi/Submission Date 07.03.2018

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date 12.03.2018

Kamil KAYA*, Fatma ORHAN**

Nogay Türklerinde Düğün Adetleri (Konya Örneği)***

Wedding Customs of Nogai Turks (Exampe of Konya)

ÖZET

Nogay Türkleri adlarını Cengizhan'ın torunu olan Nogay Han'dan almıştır. Nogaylar, Nogay Han ile kurulan Nogay Ordası ile beraber, bu isimle anılmaya başlamıştır. Rusya'nın Kırım bölgesinde hâkimiyet kurma çabaları sonucu Nogay Türkleri Osmanlı devleti ile sıkı ilişkilere girmiştir. Ancak Rusya'nın, Osmanlı devletinin bölgedeki etkinliğini azaltması ve bölgede hâkimiyet kurması ile beraber, katliamlardan, asimilasyon çalışmalarından ve politik baskılardan kaçmak isteyen Nogay Türkleri bölgeden büyük kitleler halinde göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu göçlerin büyük bir kısmı Osmanlı Devletine olmuştur.

Son yıllarda dernekleşme çalışmaları ve az da olsa yapılan araştırmalar ile Nogay Türkleri, adlarını daha fazla duyurma imkânı bulmuşlardır. Bu çalışmada halen kapalı bir topluluk özelliği gösteren Nogay Türklerinin sahip oldukları kültürel değerler arasında düğün adetleri ve bu adetlerin yıllar içerisindeki değişimleri incelenmiş, dâhil oldukları yerli halkla uyum sağlama düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nogay Türkleri, Düğün Adetleri, Gelenek ve Görenekler.

* Yazışılan Yazar/Correspondence Author Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Isparta/Türkiye. kamilkaya@sdu.edu.tr.

** Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

*** Bu makale, SDÜBAP Birimi tarafından desteklenen (Proje No: 4278-YL-15) Yüksek Lisans tez çalışmanın verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

Nogay Turks took their names from Nogai Han, the grandchild of Genghis Khan. Nogays ,(and) together with the Nogay Army established with Nogay Khan have begun to be remembered by this name. As a result of Nogay Turks had efforts to establish dominance in the Crimean region of Russia, Nogay Turks and Ottoman Empire have entered into close relationship. But, İn consuquence of Effectiveness of Ottoman Empire reduce in that region and Dominance of Russia regain in that region, Nogay Turks who wanted to escape from Russian massacres, assimilation actions and politic pressures had to migrate in large mass from the region. A large part of these migrations have come to the Ottoman Empire.

In recent years, Nogay Turks have had the opportunity to announce their names more with association studies and, to a lesser extent, research. In this study, the cultural values of the Nogay Turks, which are still a closed community feature, examined the changes in the number of weddings and the changes of these customs over the years and aimed to determine the level of adaptation to the local people they are included in.

Keywords: Nogai Turks, Wedding Customs, Traditions and Customs.

Giriş

Aile, kültürün ve ona ilişkin değerlerin yaratılması ve yaşatılması, sosyal yapının korunması ve sürdürülmesi için önemli bir konuma sahip olan sosyal müesseselerinden biridir. Bu müessesenin kuruluşundaki ilk adım olan düğün merasimleri de özel bir değer taşımaktadır. Günümüze yaklaştıkça gelenek ve görenekler değişmeye ve bu geleneklerin uygulanmış biçimleri de farklılaşmaya başlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde çok geniş bir coğrafyaya yayılmış Nogay toplumu da, kendi kültürel özelliklerini muhafaza etmek konusunda direnç göstermiş, ancak yaşadıkları bölgeden göç etmeleri, kitle iletişim araçları ile farklı kültürleri tanımaları, artan iletişim olanakları nedeniyle, bu değişimden nasibini almışlardır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmada, coğrafi göçler nedeniyle mekânsal yer değiştirmenin toplumsal hafızaya ve kültürün taşınmasına etkisi; artan iletişim ağına rağmen, halen kapalı bir toplum özelliği gösteren Nogay Türklerinin sahip oldukları düğün adetlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Konya ilinin Ilgın ve Kulu bölgesinde yaşayan Nogay Türklerinin düğün adetlerinin tespiti, ülkemizin kültürel zenginliğine katkısının anlaşılması ve bu konuda yapılacak bilimsel çalışmalara ışık tutması bakımından önemlidir. Araştırmanın bulguları, seçilen örneklem ve araştırma alanı ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

Bilimsel bir araştırmanın temel amacı, sistemli, düzenli, sınıflandırılmış olay ve olgu ile ilgili nedensel ilişkileri ortaya koyan bilgilere ulaşmaktır. Bilimsel bir araştırmanın, amacına uygun olarak yapılabilmesi için, gerekli verilere ulaşmayı sağlayacak bilimsel yöntemlere uygun hareket edilmesi gerekir (Kurtkan, 1978, 3).

Bilimsel yöntem, insana, topluma, doğaya ilişkin doğru ve gerçeğe uygun betimleme ve açıklamalarda bulunabilmeyi amaçlayan bilim adamının, hedefine ulaşabilmek için yürüdüğü ya da yürüyeceği yol ve bu yolda yürürken harcayacağı her türlü çabayı önceden belirleyen kurallar topluluğu olarak tanımlanır (Çelebi, 2001, 236). Diğer bir ifadeyle araştırma yöntemi, bilimsel bir araştırmanın çeşitli aşamalarında uygulanabilecek yaklaşım ya da teknikleri sistematik bir biçimde düzenlemektir (Türkdoğan, 1989, 154).

Bu çalışma geniş sosyal grupları kapsayan evrenden seçilmiş bir örneklem grubu üzerinde yapılan çalışmalarda kullanılan survey (tarama) araştırmasıdır. Örneklem grubuna çalışmanın amacına yönelik olan anket formu uygulanmış, anket sorularının çalışmanın amacına uygun olması, anlamlı şekilde sıralanması ve örneklem kitlesi için anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca uygulama esnasında örneklem grubu üzerinde yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmış; düğün adetleri ile ilgili uygulamalar alanda fiilen gözlenmiştir. Bu yönüyle araştırma, öncelikli olarak nicel bir çalışmadır ama aynı zamanda nitel araştırma tekniğinden de yararlanılarak yapılan bir çalışma özelliği taşımaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreninin tespitinde, “*Nogay Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği*”nden alınan bilgilerden yararlanılmıştır. Dernek yöneticilerinden alınan bilgilere göre, 2015 yılı itibarı ile Konya bölgesinde yaklaşık 4.000’e yakın Nogay Türkü yaşamaktadır.

Evreni temsil edecek örneklem, ana kütlelerin heterojen olması nedeniyle basit tesadüfi örnekleme tekniği ile hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü, %95 güven düzeyi ve $\pm\%5$ göz yumulabilir yanılma payı esas alınarak 351 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı evrenin yaklaşık %8,7’sine karşılık gelmektedir. Ancak çalışmanın hem güvenilirlik düzeyini yükseltmek hem de araştırma sürecinde ortaya çıkacak olumsuzluklar göz önünde bulundurularak yaklaşık bu oran %10’a çıkarılmıştır. Buna göre örneklem oranı $412:4.000 \times 100 = \%10.30$ olmaktadır. Böylece örneklem büyüklüğü 412 olarak belirlenmiştir.¹

¹ Çalışmada örneklem kitlesi hesabı *Creative Research System* tarafından geliştirilen *Sample Size Calculator* kullanılarak yapılmıştır. Bkz. <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere toplam 100 sorudan oluşan bir görüşme formu (anket) hazırlanmış ve 17 Eylül 2015-14 Eylül 2016 tarihleri arasında araştırmacı Fatma Orhan tarafından uygulanmıştır. Uygulama sürecinde gerçekleştirilen derinlemesine yüz yüze görüşmelerde Nogayların yaşadıkları fiziki ve sosyal çevre incelenerek katılımcıların değerlendirmeleri ve tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, bilgisayar ortamında, sosyal bilim araştırmacıları tarafından yaygın olarak kullanılan istatistik programından yararlanılarak (yüz yüze yapılan görüşmeler de dikkate alınarak) analiz edilmiştir.

1. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

1.1. Nogayların Kökeni

Günümüzde Nogaylarla ilgili araştırmaların hemen hepsinde Nogayların Kafkasya’da yaşayan bir Türk boyu olduğu vurgulanmaktadır. Oysa Nogayların uzun göçlerle dolu tarihleri vardır ve son olarak Kafkasya’ya gelmişlerdir. Romanya’dan Kazakistan’a kadar Karadeniz’in kuzeyindeki eski Kıpçak Bozkırı sahasının hemen her karış toprağında at koşturan Nogayların Kafkasyalı Türk boylarından biri olarak algılanmalarının sebebi başkadır. Karadeniz’in kuzeyindeki geniş bir coğrafyaya yayılmış olarak yaşayan Nogaylar, Kafkas-Rus savaşları sırasında Rusya’nın politikası gereği Kafkasya düzlüklerine yerleştirilmişlerdir. Türklerin Kıpçak koluna mensup olduğu düşünülen Nogaylar fiziksel özellik olarak da Kafkasya halklarından farklıdır (Tavkul, 2013, s.340).

Bir topluluk olarak Nogay ismi, tam olarak ne zaman kullanılmaya başlanmış ve neye dayandırılmıştır; bu konuda birçok farklı görüş bulunmaktadır. Ancak birçok araştırmanın ortak fikri, Nogay isminin Cengiz Han’ın büyük torunu Nogay Han’dan geldiği yönündedir (Golden, 2006, s.377; Alpargu, 1996, s.193).

Cengiz Han’ın büyük torunu olan Nogay, Cuci’nin oğludur ve Altın Orda Devleti’nde önemli bir konuma sahiptir. Komşu devletlerce hükümdar olarak görünen Nogay, aynı zamanda iç karışıklıklara sebep olarak Altın Orda Devleti’nin yıkılmasında rol oynamıştır (Öner, 1998, s.XL). Siyaset alanında oldukça etkili politikalar izleyen Nogay, birçok tarihi kaynakta yer almayı başarmıştır. 1300 yılında Tokta ile aralarında çıkan savaşta ölmüştür. Ölümünden sonra ise, himayesinde toplanmış olan beyler ve beylikler Nogay adı ile anılmaya başlanmış, Altın Orda Devleti’nin yıkılması ile bu beyler birleşerek Nogay Hanlığı’nı

kurmuşlardır (Bavbek, 1986, s.161). Nogay ve Nogay Hanlığı'na dair ilk kayıtlar, XV. yüzyıl Rus kaynaklarında, Altın Orda Devleti'nin önemli yöneticilerinden biri olan Nogay Han'dan bahsederken kullanılmıştır (Golden, 2006, s.385).

XIII. yüzyılın ikinci yarısında oluşturdukları yapıları XVI. yüzyılın ortalarına dek sürdüren Nogay Türklerinin bir kısmı istilâlar sonucunda dağılmış, bir kısmı ise aralarına girdikleri Türk toplulukları içinde erimiştir. Geri kalanların bir kısmı da, Rus toplumu içinde Rusların kültürel baskıları altında kendi kültürlerini devam ettiremeyip ya asimile olmuş yahut yaşadıkları topraklardan göç etmek zorunda kalmıştır. Bu bakımdan tarihî seyir içerisinde farklı coğrafyalarda yaşama mücadelelerini sürdüren Nogayların kültürel yapılarında tabii olarak beraber yaşadıkları kültürlerin etkisi olmuştur (Güllüdağ, 1998, s.1).

Rusya, Müslüman ve Türk nüfusunu tehlikeli bulduğu için her fırsatta güvenilmez olarak niteleyerek bu nüfusların yaşadığı bölgelerde özellikle sürgün, asimilasyon, sindirme, imha ve Hıristiyanlaştırma politikaları ile onları kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde, Rusya durumu fırsata çevirerek yayılcılığını genişletmiştir. Osmanlı ile savaşırken Rusya kendi sınırları içindeki Müslümanlara adeta esir gibi davranmış ve onlara karşı düşmanca bir tutum sergilemiş; Kafkas, Kırım ve diğer bölgelerde yaşayan Türk ve Müslüman halklar zorunlu göç, sürgün, öldürülme, toplu imha ve kıyım gibi felaketlere maruz bırakılmışlardır. XVIII. yüzyıl tarihine baktığımız zaman Nogayların da bu acı kaderi paylaştıklarını görebiliriz (Aliyeva, Asker, 2012, s.52-55).

Dünya üzerinde birçok alana yayılan Nogay Türkleri, özellikle Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Yaklaşık yirmi binden fazla Nogay Türkü Ceyhan nehri (Adana) dolaylarına yerleştirilmiştir (Suny, Göçek ve Naimark, 2011, s.72). Bu kitlesel göç, hem göç eden topluluk için hem de göç edilen coğrafya için önemli bir kültürel değişimi de kaçınılmaz kılmaktadır.

Sonuç olarak Nogaylar günümüzde oldukça dağınık bir coğrafyada, özerk halde yaşayan ve nüfusça az olan Türk halklarından biridir. Yoğun olarak Kuzey Kafkasya'da; Rusya Federasyonu'na bağlı Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti, Stavropol ve Dağıstan, Kırım, Romanya ve Türkiye'de yaşamaktadır.

1.2. Nogaylarda Aile ve Evlilik

Genel olarak dışa kapalı topluluklarda kendi üyeleri dışından eş seçmelerine izin verilmez. Kısmen kapalı toplum özelliği gösteren Nogay Türklerinde de kabile, köy gibi küçük grupların üyeleri arasında rastlanan bir evlilik türü olan endogamiye çok

sık rastlanır (Atuntek, 2001, s.19). Ancak son yıllarda diğer gruplarla ilişkilerin artması ile geleneksel kapalı toplum yapıları değişmiş, birlikte yaşadıkları toplumun özellikleri ile uyum sağlamışlardır.

Nogay Türklerinin aile yapıları çok güçlüdür. Büyük ve ayrılmaz aileleri anlatmak için “*üykel aye*”^{*} ya da “*bir kazın aye*”^{**} kavramları kullanılmaktadır (Nogay, 1997, s.64; Atay, 1998, s.22). Ancak zaman içerisinde değişen ilişkiler sonucu büyük aileler yerlerini yavaş yavaş çekirdek ailelere bırakmış, aile içi dinamikler değişerek aile üyelerinin sayısının azalmasına, ailenin gücünün azalmasına sebep olmuştur.

Nogay ailelerinde hiyerarşik bir yapı vardır. “*Atay*” aile reisine verilen bir isimdir ve baba ya da dede tarafından temsil edilir. Kadın başlar için ise “*anay*” tabiri kullanılır (Atay, 1998, s.22).

1.3. Nogaylarda Düğün Adetleri

Nogaylarda çoğu zaman görücü usulü ile evlilik yaygındır. Bazen de evlilik, çağına gelen kız ve oğlan törenlerde birbirini görerek, konuşma fırsatı bularak gerçekleşir. Görücü usulü evlilikte görücü (yawçı / başgoda), bazı yörelerde oğlan evinden bir erkek, bazı yörelerde ise kadındır ve köydeki aileleri tanımak durumundadır. Görücü, temiz ve güzel giyinerek kız evine gider. Pantolonun ya da şalvarının bir paçasını çorabının içine saklar. Bu görücünün en önemli belirleyicisidir. Görücü, genelde hasıra oturmaya çalışır (Zaripova, 2005, s.96).

Kız istemeye uğursuz sayıldığı için Salı günü gidilmez. Genellikle Cuma ve Cumartesi günleri gidilir. Kız istenirken dil gizlenerek manilerle kız istenir. Bundaki amaç kötü ruhları hayırlı işten uzak tutmaktır (Zaripova, 2005, s.97).

Nogaylarda çocukların beşik dönürleri (beşik küda) veya nişanlanma (nişan saluv) denilen anlaşma gereği evlendirilmeleri âdeti bulunmaktadır. Az görülen evlilik âdetlerinden biri de kuşak dönürleri (belkuda) denen anlaşmalardır. Âdet gereği, iki arkadaş birbirlerine olan sevgi ve saygılarını göstermek için çocuklarını doğmadan önce bir birine nişanlarlar. Berdel (Oteles) denilen mübâdeleli evlilikte ise, başlık parası bulamayan damat adayı, kız kardeşini evleneceği aileye gelin olarak verip karşılıklı olarak başlık parası ödemekten kurtulur (Güllüdağ, 1998, s.7).

Nogay düğünlerinde yüz görümlüğü, süt hakkı ve hediyeleşme gibi Anadolu’da da var olan gelenekler uygulanır. Nogaylarda dönür gidildikten on gün sonra söz

* Büyük aile

** Bir kazanın üyeleri, bir kazandan aş yiyenler

kesilir. Erkek tarafı gelirken kız evi tarafından istenilen para ile birlikte hediyeler getirir. Kız evi de onlara hediyeler verir. Her iki taraf da birbirine havlu ya da sofralık vb. hediyeler sunar. Söz kesme iki tarafın da birbirlerine bağlanmasının ilk adımıdır. Söz kesmeden sonra kız artık tek başına gezemez. Bunun nedeni kızı isteyen başka biri varsa ya da kızın bir sevdiği varsa kaçırma olayının önlenmesidir. Eğer kızı isteyen başka biri varsa, isteyen kişi tarafından düğün günü damadın atının kuyruğu kesilir. Bu hakaret ve horlama içeren bir davranış olarak kabul edilir (Zaripova, 2005, s.98).

Rivayetlere göre, eskiden Nogaylarda kız çocukları 12 yaşından itibaren evlendirilmiş ve oğlan evinden kırk davar istenirmiş. Kız çocuğu olan birine kırk davar (duval) hayırlı olsun, erkek çocuk doğunca da soyunuz devam etsin (çatanın tüpü berk olsun) denirmiş. Ayrıca Nogaylar, çok çocuklu olmanın evlilikte mutluluk işareti olduğuna inanırlar. 1940 yılında evvel Nogay evlerinde ondan az çocuk olmazken, şimdilerde çocuk sayısı daha azdır, nadiren altı-yedi çocuk olmaktadır (Nogay Türkleri, 2012, parag.3).

2. Alan Verilerinin Değerlendirilmesi

2.1. Görüşülenlerin Özellikleri

Tablo 1: Görüşülenlerin cinsiyetleri

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Kadın	135	32,8	33,4	33,4
Erkek	269	65,3	66,6	100,0
Toplam	404	98,1	100,0	
Cevapsız	8	1,9		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanların %65,3'i erkek ve %32,8'i kadınlardan oluşmaktadır. Kısmen kapalı bir toplum özelliğine sahip olan Konya bölgesindeki Nogay Türkleri ile görüşürken karşılaşılan öncelikli sorunlardan birisi kadınlara anket uygulamaktır. Nogay Türklerinde daha çok erkeklerin söz sahibi olduğu ve kadınların anket uygulanmasında çekimser kaldığı gözlenmiştir. Bu nedenle örneklem grup içinde kadınlar daha düşük düzeyde temsil edilmektedir.

Tablo 2: Görüşülenlerin yaşları

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
18-25 yaş	64	15,5	15,8	15,8
26-30 yaş	21	5,1	5,2	20,9
31-35 yaş	29	7,0	7,1	28,1
36-40 yaş	18	4,4	4,4	32,5
41-45 yaş	44	10,7	10,8	43,3
46-50 yaş	27	6,6	6,7	50,0
51-55 yaş	73	17,7	18,0	68,0
56-60 yaş	30	7,3	7,4	75,4
61 ve üzeri yaş	100	24,3	24,6	100,0
Toplam	406	98,5	100,0	
Cevapsız	6	1,5		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanların yaş dağılımına bakıldığında, görüşülenlerin yaklaşık %24'ünün 61 ve üzeri yaş grubunda yer aldıkları görülmektedir. Görüşülenlerin yaklaşık %18'i 51-55 yaş grubunda, %16'sı 18-25 yaş grubunda ve %11'si 41-45 yaş grubunda yer almaktadır. Buna göre genç, orta ve yaş grubunun birbirine yakın oranlarda temsil edildiği söylenebilir.

Tablo 3: Görüşülenlerin medeni durumları ve evlilik yaşları

Medeni durumunuz?				
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evli	343	83,3	84,3	84,3
Bekâr	35	8,5	8,6	92,9
Boşanmış	6	1,5	1,5	94,3
Dul	23	5,6	5,7	100,0
Toplam	407	98,8	100,0	
Cevapsız	5	1,2		
Toplam	412	100,0		
Evli iseniz, evlenme yaşınız?				
18'den küçük	118	28,6	31,7	31,7
18-20 yaş	90	21,8	24,2	55,9
21-25 yaş	107	26,0	28,8	84,7
26-30 yaş	32	7,8	8,6	93,3
30 ve üzeri	25	6,1	6,7	100,0
Toplam	372	90,3	100,0	
Cevapsız	40	9,7		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%83,3) evlidir ve evli olanların yaklaşık %29'u evliliklerini 18 yaş altında, %22'si 18-20 arasında ve %26'sı 21-25 yaş arasında yapmışlardır. Buna bilgilere göre görüşülenlerin yaklaşık üçte biri 18 yaşın altında olmak üzere, her iki kişiden birinin erken evlilik yaptıkları (20 yaş ve altı) anlaşılmaktadır. Evlilik yaşı düşük olmakla birlikte, Nogaylar arasında boşanma hoş görülmediği için boşanma oranı oldukça düşük çıkmıştır. Görüşülenlerin %5,6'sı eşi vefat ettiği için dul kalmıştır.

2.2. Örf, Adet, Gelenek ve Görenekler

Tablo 4: Örf ve adetlerin yerli halkınkilerden farkı var mı?

		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Evete	239	58,0	77,1	77,1
	Hayır	71	17,2	22,9	100,0
	Toplam	310	75,2	100,0	
	Cevapsız	102	24,8		
Toplam		412	100,0		
Evete ise, size göre en çok farklı olan üç tanesi nedir?					
		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Yemekler	6	1,5	6,8	6,8
	Şarkılar	2	,5	2,3	9,1
	Düğünler	7	1,7	8,0	17,0
	Büyüklerle saygı	65	15,8	73,9	90,9
	Boşanmak yok	8	1,9	9,1	100,0
	Toplam	88	21,4	100,0	
	Cevapsız	324	78,6		
Toplam		412	100,0		

Araştırmada görüşülenlere yöneltilen “Örf ve adetlerinizin yerli halkın örf ve adetlerinden farklı olduğunu düşünüyor musunuz?” şeklindeki soruya katılımcıların yaklaşık %58'i evete cevabını vermiştir. Bu soruya hayır cevabı verenlerin oranı %17,2'dir. “Evete ise, size göre en çok farklı olan üç tanesi nedir?” şeklindeki açık uçlu soruya evete cevabı veren katılımcıların %78,6'sı cevap vermemiştir. Cevap verenlerin büyük çoğunluğu (%73,9) büyüklerle saygı, %8'i düğünler ve %6,7'si de yemek konusunda olduğunu belirtmişlerdir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde Katılımcı-3'ün (Ilgın-E-69) “Bizde saygılar ağırdır. Eskiden çok sıkıymış. Gelin bizle oturup yemek yemez, hızlı yüksek sesle konuşamaz, önümüzde çay içmez. Ben babamdan korkumdan kahvenin önünden geçemezdim, benim yanımda oğlum çocuğunu alıp sevemezdi. Şimdi çok şeyler değişti.” şeklindeki ifadeleri bir taraftan

eskiye özlem şeklinde yorumlanabileceği gibi, diğer taraftan da bu durumu kabullendikleri şeklinde de analiz edilebilir.

Tablo 5: Gelenek ve görenekler gerçekleştiriliyor mu?

		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Evet	124	30,1	39,7	39,7
	Hayır	70	17,0	22,4	62,2
	Kısmen	118	28,6	37,8	100,0
	Toplam	312	75,7	100,0	
	Cevapsız	100	24,3		
Toplam		412	100,0		
Evet ise, gerçekleştirilenlerden üç tanesi?					
		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Düğünler	9	2,2	23,1	23,1
	Örf ve adetlerimiz	10	2,4	25,6	48,7
	Yemeklerimiz	20	4,9	51,3	100,0
	Toplam	39	9,5	100,0	
	Cevapsız	373	90,5		
Toplam		412	100,0		

Araştırmada görüşülenlere yöneltilen “*Nogay gelenek ve göreneklerini gerçekleştiriyor musunuz?*” şeklindeki soruya katılımcıların yaklaşık %24’ü cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %40’ı evet, %22’si hayır, %38’i kısmen cevabını tercih etmişlerdir. “*Evet ise, gerçekleştirilenlerden üç tanesi nedir?*” şeklindeki açık uçlu soruya ise katılımcıların yaklaşık %90’ı cevap vermemiştir. Hayır (%17) cevabı hariç tutulursa görüşülenlerin üçte biri kısmen olmak üzere yaklaşık üçte ikisi kendi gelenek ve göreneklerini gerçekleştirebildiklerini belirtmekle birlikte bunların neler olduğu ile ilgili açık uçlu soruya cevap verenlerin sayısı (39) düşük kalmıştır. Bunun nedeni olarak, (olumlu cevap verenlerin bir kısmı da dâhil), Nogay geleneklerinin birçoğunun gerçekleştirilemediği saha araştırması sırasında katılımcılar tarafında beyan edilmiştir. Katılımcı-6’nın (Şeker Köy-E-62) “*Eskiden, 1970 li yıllardan evveli dışardan kız alıp vermezlerdi, şimdilerde asimile olduk.*” şeklindeki ifadeleri Nogayların kendilerine ait kültürün hâkim kültürün etkisiyle değiştiğini göstermektedir.

2.3. Düğün Adetleri, Gelenek ve Görenekler

2.3.1. Eş Seçimi ve Sayısı

Hemen her toplumda sağlıklı bir yuva kurulması ve evliliğin devam etmesi için, eş seçimi son derece önemlidir. Bu bağlamda evlenecek tarafların kendi kültürünü ve değer yargılarını benimseyen, aynı topluluk üyesi ya da akrabalık gibi kan bağı veya sosyal statü ve yaş gibi özellikleri bakımından kendisinin dengi olan biri ile evlilik yapmak istemesi beklenen bir husustur. Özellikle geleneksel toplumlarda yapılan evliliklerde buna daha çok dikkat edildiği söylenebilir.

Tablo 6: Araştırmaya katılanların eşleri aynı topluluktan olup olmaması

Eşinizin aynı topluluktan olmasına dikkat eder misiniz?					
		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Evet	342	83,0	87,7	87,7
	Hayır	48	11,7	12,3	100,0
	Toplam	390	94,7	100,0	
	Cevapsız	22	5,3		
Toplam		412	100,0		
Evet ise, bunun en önemli nedeni nedir?					
	Gelenek ve göreneklerin kaybolmaması için	175	42,5	66,0	66,0
	İrkin farklılaşmaması için	11	2,7	4,2	70,2
	Kolay uyum sağlaması için	45	10,9	17,0	87,2
	Dilin farklılaşmaması için	4	1,0	1,5	88,7
	Diğer	30	7,3	11,3	100,0
	Toplam	265	64,3	100,0	
	Cevapsız	147	35,7		
Toplam		412	100,0		

Araştırmaya katılanların %83'ü eşleri ile aynı topluluktan olmaya dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Eşleri ile aynı topluluktan olmaya dikkat edenlerin yaklaşık %42,5'i gelenek ve göreneklerin kaybolmaması için, yaklaşık %11'i kolay uyum sağlayabilmek için, yaklaşık %3'ü ırkın farklılaşmasını önlemek için, yaklaşık %7'si de diğer nedenlerden dolayı böyle bir tercihte bulduklarını belirtmişlerdir. Sayılan nedenler arasında görüşülenlerin yaklaşık yarıya yakınının ilk sırada (%43) gelenek ve göreneklerinin kaybolmaması için şeklindeki tercihleri Nogayların bu konuda kendi içine kapalı geleneksel bir topluluk

olma özelliğini sürdürdüğünü gösteren önemli bir veridir. Kolay uyum sağlama nedenini de aynı kategoride değerlendirmek mümkündür. Eş seçiminde bu tür bir tercihte bulunmalarında Nogayların kendilerine özgü bir saygı anlayışına sahip oldukları ve eşlerin buna riayet etmelerinin son derece önemli olduğu algısının yattığı araştırma sürecinde gözlenmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya katılanların eşleri ile akrabalık durumları

Evli iseniz, eşinizle akrabalık bağınız var mı?					
		Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
	Evet	172	41,7	45,7	45,7
	Hayır	204	49,5	54,3	100,0
	Toplam	376	91,3	100,0	
	Cevapsız	36	8,7		
Toplam		412	100,0		
Evli ise, neyiniz oluyor?					
	Uzaktan	56	13,6	35,7	35,7
	Amca çocuğu	32	7,8	20,4	56,1
	Teyze çocuğu	18	4,4	11,5	67,5
	Hala çocuğu	28	6,8	17,8	85,4
	Dayı çocuğu	23	5,6	14,6	100,0
	Toplam	157	38,1	100,0	
	Cevapsız	255	61,9		
Toplam		412	100,0		

Araştırmaya katılanların yaklaşık %42'si eşleri ile akraba olduklarını %50'si ise eşleri ile akraba olmadıklarını belirtmişlerdir. Tablo'da Nogayların eşlerinin kendi topluluklarından olması konusunda çok yüksek oranda (%83,2) bir tercihte bulunurken, akrabalık konusunda bu tercih yarı yarıya azalmaktadır. Ancak yine de akraba evliğinin çok yüksek düzeyde gerçekleştiği de bir gerçektir. Eşi ile akraba olanlara yöneltilen “Eşiniz neyiniz olur?” şeklindeki açık uçlu soruya cevap vermeyenlerin oranı (%61,9) fazladır. Cevap verenlerden akraba evliliği yapanların %35,7'si uzaktan akraba, %20,4'ü amca çocuğu, %17,8'i hala çocuğu, %14,6'sı dayı çocuğu ve %11,5'i teyze çocuğu olduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere Nogayların çoğunlukla eşlerinin akraba ve özellikle aynı topluluktan olma gibi kültürel değerlerini uygun olmasını istediği ve bu özelliği ile geleneksel ve kapalı bir topluluk olma özelliğini günümüze kadar koruduğu anlaşılmaktadır. Saha araştırması sürecinde yapılan görüşmelerde, akrabası ile evlenen birçok kişi, aile büyükleri tarafından karar alınarak evlendirildiklerini, geleneksel aile yapısının bu kararda büyük bir etkisinin olduğunu belirtilmişlerdir. Bu gelenek sadece Nogaylara özgü bir özellik değildir. Anadolu'nun birçok yerinde akraba evliklerinin son yarım

yüzyıla kadar benzer şekilde devam ettiği bilinen bir gerçektir. Ancak son yıllardaki bu değişimin Nogayları da etkilediği söylenebilir. Nitekim Katılımcı-5 (Şeker-E-73)'un "1980'e kadar filan yabancı evlilik yoktu. Kapalı toplumduk." şeklindeki ifadeleri bu görüşümüzü doğrular niteliktedir.

Tablo 8: Araştırmaya katılanların eşleri ile aralarındaki yaş farkları

Evli iseniz, eşinizle aranızdaki yaş farkı ne kadar?				
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
1-3 yaş küçük	131	31,8	36,8	36,8
4-6 yaş küçük	94	22,8	26,4	63,2
7-9 yaş küçük	14	3,4	3,9	67,1
En az 10 yaş küçük	6	1,5	1,7	68,8
1-3 yaş büyük	37	9,0	10,4	79,2
4-6 yaş büyük	47	11,4	13,2	92,4
7-9 yaş büyük	13	3,2	3,7	96,1
En az 10 yaş büyük	11	2,7	3,1	99,2
Aynı yaş	3	,7	,8	100,0
Toplam	356	86,4	100,0	
Cevapsız	56	13,6		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanların yaklaşık %14'ü bu soruya cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %37'si eşinin kendisinden 1-3 yaş küçük, %26'sı 4-6 yaş küçük, %4'ü 7-9 yaş küçük ve %2'si en az 10 yaş küçük olduğunu belirtmiştir. Toplumun geneline hâkim olan evlilikte kadının küçük olması düşüncesi Nogaylarda da geçerlidir. Eşinin kendisinde büyük olduğunu belirtenlerin yaklaşık %13'ü 4-6 yaş büyük, %10'u 1-3 yaş büyük, %4'ü 7-9 yaş büyük ve %3'ü en az 10 yaş büyük olduğunu belirtmişlerdir. Eşi ile aynı yaşta olanların oranı oldukça düşüktür (%0,8). Saha araştırması sırasında, ülkemizin genelinde olduğu gibi, Nogayların da evliliklerde erkeklerin kendilerinden daha küçük yaşta kadınları eş olarak seçtikleri ve yaş farkının olduğu ailelerde genellikle kadınların eşlerinden küçük olması gerektiği şeklinde hâkim bir görüş olduğu gözlenmiştir.

Tablo 9: Birden fazla evlilik hangi durumda yapılır?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Eşi öldüğünde	105	25,5	51,5	51,5
Boşandığında	23	5,6	11,3	62,7
Hepsi	19	4,6	9,3	72,1
Diğer	57	13,8	27,9	100,0
Toplam	204	49,5	100,0	
Cevapsız	208	50,5		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Birden fazla evlilik hangi durumda yapılır?*” sorusuna görüşülenlerin yaklaşık yarısı (%50,5) cevap vermemiştir. Cevap verenlerin %51,5’i eşi öldüğünde, %11,3’ü boşandığında ve %9,3’ü her iki halde ikinci eşle evliliğin yapıldığı şeklinde cevap verirken, %27,9’u ise diğer gerekçelerle ikinci evliliklerin yapıldığı ifade edilmiştir. Türk topluluklarının birçoğunda monogami hâkim olduğu gibi Nogaylarda da genel olarak tek eşlilik hâkimdir. Özellikle İlgin Nogaylarında birden çok evlilik kabul edilmemekte ve birden çok evlilik yapanlar toplumdaki dışlanmaktadır.

Kalafat, araştırmasında Nogaylarda kadının eşi öldüğünde, kocasının kardeşi ya da akrabaları ile evlenme geleneklerinin olduğunu ve Nogay Türklerinde boşanmanın hoş karşılanmadığını, bu durumun kabul görmeyen bir şey olduğunu belirtmiştir (Kalafat, 1997, s.34). Erkeklerin birden fazla evliliğin en çok eş öldüğünde olduğunu belirtmelerinin nedeninin, Nogaylarda boşanmanın ve eşlerin ayrılmasının günümüzde hala hoş karşılanmaması olduğunu düşünüyoruz. Yüz yüze yapılan görüşmelerde elde edilen veriler bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Saha araştırmasında görüşülen Katılımcı-1 (İlgin- E- 53) şunları söylemiştir: “*Isparta’da yaşayan bir arkadaşımız vardı, o mesela yanlış yaptığı için orada yaşıyor. Bursa’dan bir kız aldı geldi internetten tanıştığı, karısını bıraktığı için. Ne olursa olsun karısını bırakmamalıydı. O bıraktığı kadının neler çektiğini hissetmesi gerekiyor, kadında noksan bile olsa o sana emek vermiş düşünmen lazım.*” Yine tek eşlilik konusunda Katılımcı-3 (Şeker Köy-E-62) de şunları aktarmıştır: “*Nogaylarda ikinci eş yok, o cesaret yok.*” Katılımcı-4 (Akin Köyü-E-61+) ise şunları aktarmıştır: “*Birden çok evlilik nadirdir. Mesela bizim köyde iki kişi var benim bildiğim. Beşik kertmesi de yoktur.*”

2.3.2. Evlenme Usulü

Tablo 10: Evli olanlar eşi ile nasıl evlendi?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Görücü usulü ile	250	60,7	75,5	75,5
Tanışarak, ailemizin rızası ile	72	17,5	21,8	97,3
Kaçarak	3	,7	,9	98,2
Berdel usulü ile	6	1,5	1,8	100,0
Toplam	331	80,3	100,0	
Cevapsız	81	19,7		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Evli iseniz, eşinizle nasıl evlendiniz?*” sorusuna görüşülenlerin %60,7’si görücü usulü ile %17,5’i tanışarak aile rızası ile evlenmişlerdir. Görüşülenlerin yaklaşık 20’si ise cevap vermemiştir. Nogaylarda evli olanların yaklaşık üçte ikisinin görücü usulü ile evlilik yaptığı anlaşılmaktadır. Kaçarak ve berdel usulü ile evlenenler ise oldukça azdır. Buna göre araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun görücü usulü ile evlendikleri anlaşılmaktadır. Saha araştırması sırasında, kadınların görücü usulü evliliklerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Türk kültüründe kadının daha çok eve ait oluşu ve eş seçiminde erkeklere göre aile büyüklerinin daha çok söz sahibi olduğu dikkate alınır, Nogay geleneklerinin Türk kültürünün bir parçası olduğunu göstermektedir.

Tablo 11: Nogaylar olarak bugün düğünleri kendi âdetlerinize göre mi yapıyorsunuz?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	176	42,7	60,7	60,7
Hayır	52	12,6	17,9	78,6
Kısmen	62	15,0	21,4	100,0
Toplam	290	70,4	100,0	
Cevapsız	122	29,6		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Nogaylar olarak bugün düğünleri kendi âdetlerinize göre mi yapıyorsunuz?*” sorusuna görüşülenlerin %42,7’si evet, %12,6’sı hayır ve %15’i kısmen cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin %29,6’sı cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık üçte ikisi düğünleri kendi âdetlerine göre yaptıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Buna göre, kısmen diyenler de dikkate alındığında, Nogayların düğünlerini kendi âdetlerine göre yapanların oranının (%82,1) oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.3. Başlık Parası

Tablo 12: Evlenirken kızın ailesi tarafından başlık parası isteniyor mu?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	137	33,3	48,1	48,1
Hayır	137	33,3	48,1	96,1
Bilmiyorum	11	2,7	3,9	100,0
Toplam	285	69,2	100,0	
Cevapsız	127	30,8		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Evlenirken kızın ailesi tarafından başlık parası isteniyor mu?*” sorusuna görüşülenlerin %33,3’ü evet, %33,3’ü hayır cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin yaklaşık üçte biri (%31) cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık yarısı (%48,1) evlenirken kızın ailesi tarafından başlık parası istendiğini belirtirken diğer yarısı (%48,1) istenmediğini ifade etmişlerdir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde, başlık parası olmasa dahi süt parası olarak bilinen ve Anadolu’nun çoğu yerinde uygulanan benzer bir geleneğin uygulandığı ifade edilmiştir. Yukarıdaki soruya hayır cevabı verenlerin de bu tanım karmaşasından dolayı hayır cevabını verdikleri düşünülebilir. Katılımcı-3 (Şeker Köy-E-62) bu konu ile ilgili şunları aktarmıştır: “*Eskiden başlık parası da vardı da şimdi süt hakkı diye çoğu alır çoğu almaz.*”

2.3.4. Kaçarak Evlenme

Tablo 13: Kaçarak evlenme cezalandırılır mı?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	15	3,6	5,3	5,3
Hayır	228	55,3	81,1	86,5
Bilmiyorum	38	9,2	13,5	100,0
Toplam	281	68,2	100,0	
Cevapsız	131	31,8		
Toplam	412	100,0		
Evet ise, nasıl bir cezalandırma söz konusudur?				
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Eve gelmesi engellenir	4	1,0	16,7	16,7
Görüşme kesilir	14	3,4	58,3	75,0
Diğer	6	1,5	25,0	100,0
Toplam	24	5,8	100,0	
Cevapsız	388	94,2		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Kız kaçırmak suretiyle yapılan evlilikler için herhangi bir cezalandırma söz konusu mudur?*” sorusuna görüşülenlerin sadece %3,6’sı evet derken, %55,3’ü hayır, %9,2’si de bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin yaklaşık üçte biri (%31,8) cevap vermemiştir. “*Evet ise, en çok nasıl bir cezalandırma yöntemi uygulanır?*” şeklindeki soruya ise katılımcıların %94’2’si cevap vermemiştir. Cevap verenlerin sayısı (24) çok düşük kalmıştır. Bunların da en çok görüşmenin kesildiği şekilde cevap verdikleri görülmektedir.

Nogaylarda kaçarak evlilik yok denecek kadar azdır. Dernek araştırmaları, iş ilişkileri, eğitim gibi sebeplerle kapalılık özelliklerinin giderek zayıflaması; aynı şekilde aile büyüklerinin çocukların evlenmek istedikleri kişilerle evlenmelerine müsaade etmeleri ya da görücü usulüyle yapılan evliliklerde dahi zorlamamanın olamaması gibi gelişmelerin kaçarak evliliklere eğilimi azaltan sebepler olarak sayılabilir. Saha araştırması sırasında, kaçarak evlenme durumunda genel olarak bir cezalandırma uygulanmadığı belirtilirken, çoğunlukla erkeklerin görüşmenin kesileceğini beyan ettiği görülmüştür. Nogay Türklerinde kaçarak evlenme ayıplanan bir durumdur. Ancak Kalafat, Nogaylarda kaçarak evlenme durumlarında çoğunlukla ağır cezalar uygulanmadığını, özellikle bu durumlarda Anadolu’da çokça görülen kan davalarının hiçbir zaman kaçarak evlenme durumlarında görülmediğini belirtmiştir (Kalafat, 1997, s.35).

2.3.5. Beşik Kertmesi

Tablo 14: Mensubu olduğunuz toplulukta; beşik kertmesi geleneği yapılmakta mıdır?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	34	8,3	12,4	12,4
Hayır	221	53,6	80,7	93,1
Bilmiyorum	19	4,6	6,9	100,0
Toplam	274	66,5	100,0	
Cevapsız	138	33,5		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Mensubu olduğunuz toplulukta beşik kertmesi geleneği yapılmakta mıdır?*” sorusuna görüşülenlerin %8,3’ü evet, %53,6’sı hayır, %4,6’sı da bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin yaklaşık üçte biri (%33,5) cevap vermemiştir. Cevap veren her beş kişiden biri (%80,7) Nogay topluluğunda beşik kertmesi geleneğinin bulunmadığını ifade etmiştir.

Anadolu'nun birçok yerinde ve birçok Türk topluluğunda görülen beşik kertmesi, Nogaylarda da daha önceleri sık uygulanan bir gelenek olmakla birlikte günümüzde artık başvurulan bir yöntem değildir. Nogay Türklerinde “söz vermek” çok önemli bir unsur olduğu için günümüzde bunu uygulamak güçtür (Kalafat, 1997, s.35). Bu konuda Katılımcı-2 (Ilgın-E-69) şunları aktarmıştır: “*Eskiden anne baba ne derse o olurdu, onlar kimi isterse o alınırdu gelin olarak. Beşik kertmesi yapılırdı yani söz verilirdi doğduğunda, ama başkasını isterse de kaçardı, kaçtığında ceza durumu olmaz.*” Katılımcı-4 (Akin Köyü-E-61+) ise şunları söylemiştir: “*Mesela bizim köyde iki kişi var benim bildiğim. Beşik kertmesi de yoktur.*”

2.3.6. Kız İsteme

Tablo 15: Gelin olacak kızda aranan en önemli nitelik nedir?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Büyüklere saygı	48	11,7	41,7	41,7
Huy güzelliği	40	9,7	34,8	76,5
Gelenek ve göreneklerini bilmesi	9	2,2	7,8	84,3
Nogay olması	18	4,4	15,7	100,0
Toplam	115	27,9	100,0	
Cevapsız	297	72,1		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “*Gelin olacak kızda aranan en önemli nitelik nedir?*” şeklindeki açık uçlu soruya görüşülenlerin %11,7’si büyüklere saygı, %9,7’si huy güzelliği, %4,4’ü Nogay olması cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin %72,1’i cevap vermemiştir. Cevap verenlerin sayısı ve oranı düşük olsa da, bunların %41,7’si gelin olacak kızda öncelikli aranan niteliğin büyüklere saygı, %34,8’i huy güzelliği, %15,7’si Nogay olması ve %7,8’i gelenek ve göreneklerini bilmesi şeklinde görüş bildirmişlerdir. Dikkat edilirse Nogay olma seçeneği beklenenden düşük çıkmıştır. Bu, Nogayların artık kapalı bir topluluk olma özelliğinden uzaklaşmaya başladığı şeklinde yorumlanabilir. Büyükler saygı, huy güzelliği, gelenek ve göreneklerin bilinmesi gibi Türk kültürü açısından önem verilen hususlara, eskiden beri Nogay Türklerinin de aile bütünlüğü açısından son derece önem verdikleri bir konudur. Günümüzde hem aile yapısının geleneksel aile tipinden çekirdek aileye dönüşmesi hem de ailenin işlevinin değişime uğraması, aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkilemiş olsa da özellikle geleneksel değerlerin başında gelen büyükler saygı anlayışı hala ön plandadır. Ancak toplumun tüm kesimlerinde olduğu gibi Nogay Türklerinin saygı anlayışının da değişime uğradığı bir gerçektir.

Nitekim yüz yüze yapılan görüşmelerde Katılımcı-2 (Ilgın-E-69) bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Bizde saygılar ağırdır. Eskiden çok sıkıymış. Gelin bizle oturup yemek yemez, hızlı yüksek sesle konuşamaz, önümüzde çay içmez.”

Tablo 16: Dünür giden kişiye verilen isimler

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	159	38,6	56,8	56,8
Hayır	89	21,6	31,8	88,6
Bilmiyorum	32	7,8	11,4	100,0
Toplam	280	68,0	100,0	
Cevapsız	132	32,0		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “Dünür giden kişiye ayrıca bir isim verilir mi?” şeklindeki soruya görüşülenlerin yaklaşık %39’u evet, %22’si hayır, %8’i bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin %32’si ise cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yarıdan fazlası (%56,8) dünür olan kişiye ayrıca bir isim verildiğini, üçte biri ise (%31,8) böyle özel bir isim verilmediğini belirtmişlerdir. Saha araştırması sırasında Nogaylarda dünür giden kişiye “Kuda”* adı verildiği katılımcılar tarafından beyan edilmiştir. Dünür giden kişiye bir ad verildiğini beyan edenlerin tamamı ise, dünür gelen kişiye “kuda” dendiğini aktarmışlardır.

2.3.7. Nişanlılık Dönemi

Tablo 17: Nişanlılık döneminde görüşme izni verilir mi?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Evet	171	41,5	60,0	60,0
Hayır	104	25,2	36,5	96,5
Bilmiyorum	10	2,4	3,5	100,0
Toplam	285	69,2	100,0	
Cevapsız	127	30,8		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “Nişanlılık döneminde kız ve erkeğin görüşmesine izin verilir mi?” şeklindeki soruya görüşülenlerin %41,5’i evet, %25,2’si hayır, %2,4’ü bilmiyorum cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin %30,8’i ise cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık üçte ikisi (%60) evlenecek kız ve erkeğin görüşmesine izin verildiği belirtilirken, üçte biri (%36,5) izin verilmediği şeklinde görüş belirtmiştir.

* Kuda: Eşlerin yakınlarının nikâh sonrası akrabalığı; Geniş bilgi için bkz. Atay, 1998.

Tablo 18: Cinsiyete göre nişanlılık döneminde görüşme izni verilir mi?

			Cinsiyetiniz?		Toplam
			Kadın	Erkek	
Nişanlılık döneminde nişanlıların görüşmesine izin verilir mi?	Evet	Sayı (n)	17	148	165
		Satır (%)	10,3%	89,7%	100,0%
		Sütun (%)	21,8%	73,6%	59,1%
		Toplam (%)	6,1%	53,0%	59,1%
	Hayır	Sayı (n)	53	51	104
		Satır (%)	51,0%	49,0%	100,0%
		Sütun (%)	67,9%	25,4%	37,3%
		Toplam (%)	19,0%	18,3%	37,3%
	Bilmiyorum	Sayı (n)	8	2	10
		Satır (%)	80,0%	20,0%	100,0%
		Sütun (%)	10,3%	1,0%	3,6%
		Toplam (%)	2,9%	0,7%	3,6%
Toplam	Sayı (n)	78	201	279	
	Satır (%)	28,0%	72,0%	100,0%	
	Sütun (%)	100,0%	100,0%	100,0%	
	Toplam (%)	28,0%	72,0%	100,0%	
Hayır ise, en önemli nedeni nedir?	Namus	Sayı (n)	13	15	28
		Satır (%)	46,4%	53,6%	100,0%
		Sütun (%)	30,2%	38,5%	34,1%
		Toplam (%)	15,9%	18,3%	34,1%
	Gelenek ve görenek	Sayı (n)	30	24	54
		Satır (%)	55,6%	44,4%	100,0%
		Sütun (%)	69,8%	61,5%	65,9%
		Toplam (%)	36,6%	29,3%	65,9%
	Toplam	Sayı (n)	43	39	82
		Satır (%)	52,4%	47,6%	100,0%
Sütun (%)		100,0%	100,0%	100,0%	
Toplam (%)		52,4%	47,6%	100,0%	

Nişanlıların görüşmesine izin verilip verilmediği konusunda kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılaşma vardır. Araştırmaya katılan kadınların yaklaşık %22'si erkeklerin %74'ü nişanlılık döneminde nişanlıların görüşebileceğini ifade etmişlerdir. Buna göre kadınların erkelerden farklı olarak nişanlılık döneminde nişanlıların görüşmelerine izin verilmediği şeklinde güçlü bir kanaate sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum, kadın ve erkeğin evlenmeden önce bir araya gelmelerinin uygun görülmemesi şeklindeki geleneksel kültürün erkeklere göre kadınlar üzerinde daha çok etkisini koruduğu şeklinde yorumlanabilir. Geleneksel

kültüre ait bu özellik konusunda Katılımcı-4 (Akin Köyü-E-61+) şunları aktarmıştır: “Eskiden nişanlıyla kaçak görüşürdük ama şimdi izin veriliyor.” Aynı şekilde Katılımcı-3 (Şeker Köy-E-62) de şunları aktarmıştır: “Bayramlarda salıncak kurarlardı harman yerine, kızlı erkekli sallanırlardı ama mazide kaldı artık, Nişanlı olanlar yemek götürürlerdi harman yerinde yenirdi.”

2.3.8. Düğün

Tablo 19: Düğünler genel olarak hangi gün başlar?

	Sayı (n)	Yüzde (%)	Geçerli Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Perşembe	40	9,7	14,1	14,1
Cuma	112	27,2	39,6	53,7
Cumartesi	11	2,7	3,9	57,6
Salı	117	28,4	41,3	98,9
Diğer	3	,7	1,1	100,0
Toplam	283	68,7	100,0	
Cevapsız	129	31,3		
Toplam	412	100,0		

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “Düğünler genel olarak hangi gün başlar?” şeklindeki soruya görüşülenlerin yaklaşık üçte biri (%31,3) cevap vermemiştir. Cevap verenlerin yaklaşık %40’ı Cuma, %41’i Salı, %14’ü de Perşembe günü düğün başladığını belirtmişlerdir. Buna göre, katılımcıların düğünlerin başladığı gün konusunda özellikle iki farklı günde üzerinde (Salı ve Cuma) yoğunlaştıkları görülmektedir. Araştırma alanında yapmış olduğumuz gözlemlere göre, düğünlerin genellikle hafta sonu, daha çok da Cuma günü yapılmaktadır. Ancak hafta başından itibaren aile içinde düğün hazırlıkları ve eğlenceler başlamaktadır. Dolayısıyla düğün günü konusundaki farklılık ise buradan kaynaklanmaktadır.

Sonuç

Tarihsel süreç içerisinde, göçler vasıtasıyla geldikleri yeni coğrafyalarda bir taraftan hüküm süren kültüre uyum sağlama, diğer taraftan da farklılıklarını koruma ve muhafaza çabası içinde olan, kısmen kapalı bir topluluk özelliği gösteren Nogay Türklerinin düğün geleneklerinin tespit edilmesini amaçlayan bu araştırmada elde edilen verilerden ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

Araştırma sürecinde, Konya'nın Ilgın bölgesinde 200, Kulu bölgesinde 212 olmak üzere toplam 412 Nogay Türkü ile görüşülmüştür. Araştırmaya katılanların yaklaşık üçte ikisi erkek ve üçte biri kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların yaklaşık %24'ünün 61 ve üzeri yaş grubunda, %18'i 51-55 yaş grubunda, %16'sı 18-25 yaş grubunda ve %11'i 41-45 yaş grubunda yer almaktadır. Araştırmaya katılanların yaklaşık %49'u Ilgın, %23'ü Kulu, %26'sı Şereflikoçhisar ve %2'si Ankara'da yaşamaktadır. Araştırmaya katılanların eğitim seviyesi ve evlilik yaşı düşüktür.

Evlilik, bütün Türk-İslam toplumlarında olduğu gibi, Nogay Türkleri için de oldukça önemlidir. Eski Türk geleneklerinde olduğu gibi, Nogay Türklerinde de tek eşle evlilik yaygındır ve eşlerden birinin ölümü hariç, birden fazla eşle evlilik onaylanmamaktadır.

Nogay Türkleri kapalı bir topluluk olduğu için, son yıllara kadar evliliklerde eşler genellikle kendi topluluklarından ve çoğu zaman kendi akrabaları arasından seçilirken; bugün dışa açılmanın da etkisiyle farklı gruplardan ve hatta farklı milletlerden bile eş seçimi yapılarak evlilik yapılmaya başlanmıştır. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu eşleri ile aynı topluluktan olmaya dikkat etmektedir. Bunun temel nedeni, gelenek ve göreneklerinin kaybolmasını istememeleridir. Bu Nogayların içine kapalı, geleneksel bir topluluk olma özelliklerini kısmen sürdürdüklerini gösteren önemli bir veridir.

Eş seçiminde eşin kendi topluluğundan olmasına özen gösterildiği gibi akraba evliliğini de tercih ettikleri görülmüştür. Saha araştırması sürecinde yapılan görüşmelerde, akrabası ile evli olan birçok kişinin aile büyükleri tarafından karar alınarak evlendirildikleri, geleneksel aile yapısının bu kararda büyük rol oynadığı gözlenmiştir. Bu durum, sadece Nogaylara özgü bir özellik değildir. Anadolu'nun birçok yerinde akraba evliliklerinin, yakın zamana kadar benzer şekilde devam ettiği bilinmektedir. Ancak son yıllardaki yaşam tarzındaki değişimin Nogayları da etkilediği söylenebilir.

Evlilikte kadının erkekten küçük yaşta olması bugün bile birçok toplumda tercih edilen bir husustur. Nogaylarda da bu yönde bir tercih söz konudur. Eşi ile aynı yaşta olanların oranı oldukça düşüktür. Araştırmada, evliliklerde kadının yaşının küçük olmasının tercih edildiği tespit edilmiştir.

Nogaylarda birden fazla evlilik pek görülmemektedir. Özellikle Ilgın Nogayları evlilik dışı ilişki ve birden fazla evlilik konusunda daha katı bir tavır sergilemektedir. Bunun aksine davranan bireyler topluluktan dışlamaya kadar giden bir yaptırımla karşılaşmaktadır. Boşanma da Nogaylar arasında hoş karşılanmamakta ve çok zor durumda kalmadıkça eşler boşanmayı tercih etmemektedir. İkinci eş ile evlilik ancak eşlerden biri öldüğünde ya da nadiren eşler boşandığında yapılmaktadır. Nitekim yapılan görüşmelerde elde edilen veriler görüşümüzü destekler niteliktedir. Ancak kadınların, eşi öldükten sonra da ikinci bir eş ile evliliğe sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Bu düşüncenin temelinde, kadının temizlik yapma, yemek pişirme vb. temel ihtiyaçlarını karşılayabilirken, erkeğin yalnızken ihtiyaçlarını gideremeyeceği görüşü yatmaktadır.

Nogaylarda evlilikler, eskiden genellikle görücü usulüyle yapılırken, şimdilerde gençler tanışarak evleneceği eşlerini kendileri seçebilmektedir. Nogaylarda evli olanların çoğunlukla görücü usulü ile evlilik yaptıkları anlaşılmaktadır. Kaçarak ve berdel usulü ile evlenenlerin oranı ise çok düşüktür. Kadınların görücü usulü evlilikleri erkeklere göre daha yüksektir. Türk kültüründe kadının eş seçiminde aile büyüklerinin daha çok söz sahibi olduğu dikkate alınır, bu durum Nogay geleneklerinin Türk kültürünün bir parçası olduğunu göstermektedir.

Her toplumda olduğu gibi Nogay topluluğunda da gelin olacak kızda aranan bazı özellikler vardır. Gelin olacak kızda büyüklere saygı ve huy güzelliği gibi özellikler arandığı tespit edilmiştir. Türk toplumunda olduğu gibi Nogaylarda da kız isteme belli bir geleneğe göre yerine getirilmektedir. Kız istemeye giden düğürlere “*Kuda*” ya da “*Guda*” adı verilmektedir.

Nogayların çoğunluğu düğünlerini kendi örf ve adetlerine göre yaptıklarını düşünmektedir. Ancak düğün adetlerine bakıldığında, süreç içerisinde değişime uğradıkları görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu düğünlerini kendi adetlerine göre yaptıklarını belirtmişlerdir. Düğünlerin kısmen kendi âdetlerine göre yapıldığını belirten kadınlar, erkeklerin yaklaşık iki katıdır. Buna göre, kadınların erkeklere göre düğünleri kendi âdetlerine göre yapma konusunda daha muhafazakâr oldukları anlaşılmaktadır.

Evlenecek kızın ailesi tarafından istenen parayı Nogaylar “*Süt Parası*” olarak

isimlendirmektedir. Eski dönemlerde istenilen bu para günümüzde istenmemektedir. Nogaylarda kaçarak evlenme konusunda herhangi bir cezalandırma yoktur ve beşik kertmesi yoluyla evlendirme söz konusu değildir.

Nogay topluluğunda geleneksel özelliklerin önemli bir kısmı korunmakla birlikte, bazı değişiklikler olduğu da anlaşılmaktadır. Nitekim eş seçiminde olduğu gibi, nişanlılık döneminde gençlerin görüşmesine eskiden izin verilmezken, zamanla yanında büyüklerden biri varken izin verilmeye başlanmış, şimdilerde ise bu görüşme serbestçe yapılabilir hale gelmiştir. Özellikle Kulu bölgesinde Nogaylarda, tanışarak evlenme yaygın olduğu için, adayların görüşmelerine de izin verilmektedir.

Sonuç olarak Nogaylarda bir Türk topluluğu olduğu için Anadolu'daki hâkim kültüre yabancılaşmamışlardır. Geleneksel Türk kültürü içinde farklılaşan Nogay adetlerini, göç ettikleri yeni coğrafyada içe kapanarak bir müddet korumuşlar, kültürel adetlerini yerine getirmişlerdir. Ancak zamanla yaşadıkları toplumla beraber değişime uyum sağlamış, eğitim ve ekonomik ilişkiler aracılığıyla dışa açılma gerçekleşmiştir. Halen kendi içerisinde Nogayca konuşan Nogay Türkleri, kültürel özelliklerinin bir kısmını yaşatmaya çalışsa da düğün adetleri olarak değişime uğramış ve yaşadığımız çağın sunduğu olanaklar çerçevesinde aile birlikleri kurulmaya başlanmıştır.

Kaynakça

- ALİYEVA, S., ASKER, A., (2012), “Nogay Kıyımı: Rusya İmparatorluğunun Nogayları İmha Eylemi Ve Günümüzdeki Yankıları”, *Uluslararası Suçlar Ve Tarih Dergisi*, 13, 39-57.
- ALPARGU, M., (1996), “Dünden Bugüne Kafkasya'da Nogaylar”, *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri: 29-31 Mayıs 1995, Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Tarih Araştırma Merkezi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- ALTUNTEK, S., (2001), “Türkiye Üzerine Yapılmış Evlilik ve Akrabalık Araştırmalarının Bir Derlemesi”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18-2, 17-28.
- ATAY, A., (1998), “Nogay Türkçesi Grameri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri.
- BAVBEK, O. (1986). Nogay Türkleri, *Türk Kültürü*, (XXIV:275), 160-165.
- ÇELEBİ, N., (2001), *Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları*, Anı Yayınları, Ankara.
- ÇETİN, Z. Ç., (2005), “Tatar Türklerinin Düğün Geleneği”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, 92-119.
- GOLDEN, P. B. (2006). *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev. Osman Karatay, Karam Yayınları, Çorum.
- GÜLLÜDAĞ, N. (1998). “Nogay Türkçesi Grameri (Nogaylar-Dil Özellikleri-Metin-Sözlük),” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- KALAFAT, Y. (1997), “Türk Halk İnançlarında Kara”, *IV. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 4-Kasım, Ankara.
- KURTKAN, A., (1978), *Sosyal İlimler Metodolojisi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- NOGAY TÜRKLERİ, (2012, 25Kasım). <https://www.asikurtlar.com/nogay-turkleri.html>, (E.T.20.12.2017).
- NOGAY, S., (1997), *Nogay Türkleri*, Ayrıntı Yayınları, Ankara.
- ÖNER, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara.
- SUNY, R. G., GOCEK, F. M., NAİMARK, N. M. (2011). (eds). *A Question of Genocide: Armenians and Turks at the End of the Ottoman Empire*, Oxford University Pres. <http://www.kisa.link/61M6> (E.T.15.07.2016)

-
- TAVKUL, U. (2013) “Kafkasya ve Kırım Çevresinde Nogaylar”, *TDD/JofEL 2013 Yaz/Summer / Tehlikedeki Diller Dergisi*, ISSN: 2148-130X.
- TÜRKDOĞAN, O., (1989), *Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.